

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

FORVALTNINGENS
KONTROL

STATUS 2014-15

FORVALTNINGENS KONTROL STATUS 2014-15

Denne delrapport er en del af Institut for Menneskerettigheders rapport 'Menneskerettigheder i Danmark, Status 2014'. Rapporten behandler udvalgte menneskeretlige emner og giver anbefalinger til forbedring af menneskeretsbeskyttelsen i Danmark.

Rapporten behandler emner om gennemførelse af menneskeretten, asyl, børn, databeskyttelse, frihedsberøvelse, handicap, køn, magtanvendelse, menneskehandel, race og etnisk oprindelse, religion, retfærdig rettergang, statsborgerskab, uddannelse, udvisning og udlevering, væbnet konflikt, ytringsfrihed og ældre.

Rapporten kan læses i sin fulde længde på instituttets hjemmeside, www.menneskeret.dk. Der findes også et sammendrag af rapporten, i trykt form og på hjemmesiden. Rapporten vil løbende blive udbygget, og instituttet modtager gerne kommentarer på statusrapport@menneskeret.dk.

© 2015 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8 K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Institut for Menneskerettigheders publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger for eksempel store typer, korte linjer, få orddele, løs bagkant og stærke kontraster.

Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk.

INDHOLD

1	OVERBLIK	5
1.1	INDHOLD OG AFGRÆNSNING.	5
2	DEN INTERNATIONALE RAMME	7
3	DEN NATIONALE RAMME	9
3.1	INDEN FOR STRAFFERETSPLEJEN	9
3.2	UDEN FOR STRAFFERETSPLEJEN	10
4	DEN MENNESKERETLIGE UDVIKLING	14
5	HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK	16
5.1	SKATS ADGANG TIL PRIVAT GRUND	16
5.1.1	DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE	16
5.1.2	DANSKE FORHOLD	17
5.1.3	ANBEFALINGER	22
5.2	KONTROL MED OFFENTLIGE YDELSER	23
5.2.1	DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE	23
5.2.2	DANSKE FORHOLD	24
5.2.3	ANBEFALINGER	31
	SLUTNOTER	32

FORKORTELSER

EMD	Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol
EMRK	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention
ICCPR	FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder
TEU	Traktaten om Den Europæiske Union
TEUF	Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde
Ufr	Ugeskrift for Retsvæsen

KAPITEL 1

1 OVERBLIK

1.1 INDHOLD OG AFGRÆNSNING.

I Danmark kan staten under nærmere angivne betingelser anvende magt og foretage indgreb over for borgerne for at opretholde et samfund med lov og orden. Over for disse hensyn står individets interesser som personlig frihed, retten til privatliv og den enkeltes retssikkerhed.

Begrebet retssikkerhed er ikke et entydigt begreb.

Inden for forvaltningsretten karakteriseres "retssikkerhed" ofte ved, at myndighederne skal anvende den fremgangsmåde, der sikrer, at borgeren får den "rigtige" afgørelse, og sagsbehandlingsreglerne skal indrettes på en måde, så borgeren selv kan medvirke til, at dette sker (procesretssikkerhed).

"Retssikkerhed" kan også karakteriseres ved, at borgeren skal have mulighed for at kende sin retsstilling ved forskellige dispositioner, og denne retsstilling skal ikke vilkårligt kunne ændres (forudsigelighedsretssikkerhed). Denne betydning indgår også i begrebet "materiel retssikkerhed", hvorefter borgeren skal have nogle minimumsrettigheder, der sikrer, at vedkommende får den retsstilling, denne har krav på, og ikke pålægges pligter, der ikke er hjemmel til. Begrebet knytter sig således til borgerens endelige retsposition, ikke til proceduren.

Der foretages ofte en afvejning mellem hensyn til retssikkerheden og "effektivitetshensyn" eller "systemhensyn". Disse hensyn beskrives ofte som myndighedernes ønske om at sikre overholdelsen af lov og ret, for eksempel med det formål at sikre borgernes sikkerhed. I denne afvejning må også gerne indgå ressourcemæssige hensyn. Det klassiske retssikkerhedsdilemma består derfor i, at virkeliggørelsen af gældende ret i et vist omfang må vige for væsentlige hensyn til den enkeltes retssikkerhed.¹

Efter politiloven og magtbekendtgørelsen kan politiet under visse omstændigheder anvende fysisk magt mod borgerne, som for eksempel stav og peberspray, og politiet kan foretage frihedsberøvelser. Som led i

efterforskningen af forbrydelser kan politiet også foretage forskellige former for tvangsmæssige indgreb over for borgerne, som eksempelvis ransagninger og observationer. Når politiet gør brug af sådanne beføjelser, skal retsplejelovens regler om tvangsmæssige indgreb inden for strafferetsplejen iagttages, herunder de beskyttelsesgarantier, der gælder for den, der udsættes for indgrebet. Dette er med til at sikre en balance mellem effektiv kontrol og borgernes retssikkerhed.

Adgangen til at foretage tvangsmæssige indgreb over for borgerne tilkommer ikke kun politiet. En lang række forvaltningsmyndigheder er i henhold til lovgivningen tillagt beføjelse til at føre kontrol med overholdelsen af lov og ret på myndighedernes respektive områder. Myndighederne kan eksempelvis – med og uden forudgående varsel – foretage kontrolbesøg hos virksomheder og private borgere, benytte strafsanktionerede oplysningspligter og kan på visse områder endda overvåge borgerne. Sådanne kontrolbeføjelser findes eksempelvis inden for skattelovgivningen, konkurrencelovgivningen, fødevarerlovgivningen og den sociale lovgivning.

Forvaltningsmyndighedernes kontrolbeføjelser er imidlertid ikke nødvendigvis underlagt samme beskyttelsesgarantier, som de straffeprocessuelle indgreb efter retsplejeloven. Myndighederne kan således i mange tilfælde foretage tvangsindgreb, uanset om der er en konkret mistanke rettet mod en borger, og når der ikke er nogen konkret mistanke, så kommer de almindelige retssikkerhedsgarantier ikke i spil. Dette er selvfølgelig lettere for staten og sikrer en effektiv kontrol, men tager ikke hensyn til den enkeltes retssikkerhed.

Denne delrapport behandler nogle af de udfordringer, Danmark har i forhold til at leve op til gældende menneskeretlige standarder, når forvaltningsmyndighederne, som led i kontrol med lovgivningen, foretager indgreb over for landets borgere. Delrapporten behandler følgende temaer: 1. SKATs adgang til privat grund og 2. kontrol med sociale ydelser.

Politiet er som anført tillagt beføjelse til at anvende magt over for borgerne, og de menneskeretlige udfordringer forbundet hermed behandles i delrapporten om magtanvendelse og indgreb.

Når myndighederne foretager indsamling, analyse og opbevaring af borgernes personfølsomme oplysninger, opstår der også en række menneskeretlige udfordringer i relation til databeskyttelse. Disse problemstillinger er behandlet nærmere i statusrapportens delrapporten om databeskyttelse.

2 DEN INTERNATIONALE RAMME

Når forvaltningsmyndigheder som led i kontrol med deres respektive områder foretager tvangsmæssige indgreb over for borgerne for at afdække, om disse overholder lovgivningen på det pågældende område, foretager myndighederne indgreb i borgernes ret til privatliv.

Retten til respekt for privatlivet er beskyttet i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder.² Herudover indeholder en række FN-konventioner bestemmelser, der ligeledes har til formål at beskytte retten til privatliv. Dette gælder blandt andet FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder (ICCPR), FN's konvention om barnets rettigheder (Børnekonventionen) og FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen).³

Endelig er retten til respekt for privatlivet beskyttet i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) artikel 8 og Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder (EU-chartret).⁴

EMRK artikel 8 beskytter retten til respekt for privat- og familieliv, herunder hjemmet og privat kommunikation, men også personoplysninger. Privatlivet er en slags overbegreb for bestemmelsen. Kernen i rettigheden er beskyttelsen af den intime privatsfære, hvor individet kan være i fred for indgreb fra eksempelvis offentlige myndigheder, såsom politiet eller skatte- og socialmyndighederne.⁵

Beskyttelsen er ikke absolut, og der kan foretages indgreb i retten, hvis indgrebet har lovhjemmel, forfølger et legitimt formål samt er nødvendigt i et demokratisk samfund (proportionalt). Kravet om lovhjemmel indeholder et krav om lovkvalitet, herunder at indgrebet er så tilstrækkeligt afgrænset og forudsigeligt, at borgerne har mulighed for at efterleve loven og undgå indgrebet.

Beskyttelsen af personoplysninger er i øvrigt tæt forbundet med reglerne om databeskyttelse i Europarådets konvention om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger.

Databeskyttelse indtager en mere og mere betydningsfuld rolle i EU-retten. Traktaten om den Europæiske Unions Funktionsmåde (TEUF) fastslår, at ”enhver har ret til beskyttelse af personoplysninger om vedkommende selv”,⁶ og EU-chartret indeholder – ud over privatlivsbeskyttelsen – en selvstændig beskyttelse af personoplysninger.⁷ Hertil kommer EU’s databeskyttelsesdirektiv, der er grundlag for den danske persondatalov. Der forhandles aktuelt en ny databeskyttelsesforordning, der forventes vedtaget i 2015, samt et direktiv for behandling af personoplysninger på det strafferetlige område.⁸

For at sikre lovligheden af indgreb i disse rettigheder, og som et værn mod myndighedernes magtmisbrug, er det afgørende, at påstået magtmisbrug bliver belyst og eventuelt retsforfulgt. Retten til effektive retsmidler er beskyttet i Verdenserklæringen og flere FN-konventioner, herunder ICCPR,⁹ samt i EMRK artikel 13 og EU-chartret.¹⁰ ICCPR og EMRK pålægger staterne at sikre, at kompetente nationale myndigheder hurtigt iværksætter uafhængige og upartiske undersøgelser af mulige brud på de menneskeretlige forpligtelser, og at enhver, hvis rettigheder er blevet krænket, har adgang til at få dette prøvet.

EU-retten indeholder i øvrigt en ret for borgeren til god forvaltning, herunder blandt andet retten til forudgående høring, aktindsigt og begrundelse.¹¹ EU-chartrets rettigheder er ikke absolutte og kan begrænses, når det sker ved lov og under iagttagelse af proportionalitetsprincippet. Indgreb skal således være nødvendige og følge EU’s mål af almen interesse.¹² EU-chartret finder direkte anvendelse i forhold til EU’s institutioner og i forhold til medlemsstaterne, når de gennemfører EU-retten.¹³

Ved siden af EU-chartret gælder Den Europæiske Kodeks for God Forvaltningsskik. Kodeksen er ikke juridisk bindende, men alene vejledende¹⁴ og har til formål at tydeliggøre EU-chartrets beskyttelse af retten til god forvaltning i praksis og har samme anvendelsesområde som EU-chartret.

I relation til internationale klagemuligheder er den individuelle klageadgang til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) af central betydning. EMD kan behandle klager over staters mulige krænkelser af EMRK, når de nationale klagemuligheder er udtømte. Det er dog også væsentligt at fremhæve, at da menneskeretten udgør en integreret del af EU-retten, i form af EU-retlige principper og EU-chartret, der med Lissabontraktaten er blevet juridisk bindende på traktatniveau, inddrager EU-Domstolen EMRK, praksis fra EMD og EU-chartret i sager, der rejser menneskeretlige spørgsmål.¹⁵

3 DEN NATIONALE RAMME

Retten til privatliv er beskyttet i grundlovens § 72. Bestemmelsen understreger boligens ukrænkelighed og indebærer, at ”husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden må, hvor ingen lov hjemler særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse.”¹⁶

Bestemmelsen finder anvendelse både inden for og uden for strafferetsplejen.¹⁷ For de indgreb, der er omfattet af bestemmelsen, opstår et dobbelt hjemmelspørgsmål: 1) Om der er hjemmel til – med eller uden retskendelse – at foretage indgrebet, og 2) om indgrebet kan foretages uden retskendelse.

Grundloven stiller alene krav til spørgsmålet om retskendelse, mens det første spørgsmål reguleres af det almindelige legalitetsprincip. Legalitetsprincippet stiller krav om, at offentlige myndigheders indgriben over for borgere og virksomheder skal have lovhjemmel. At der er hjemmel til at foretage et indgreb omfattet af grundlovens § 72, indebærer ikke nødvendigvis, at indgrebet kan foretages uden retskendelse. Dette kræver, at loven indeholder en ”særegen undtagelse” hertil, hvilket antages at indeholde en vis begrænsning af lovgivers kompetence til at fravige kravet om retskendelse.¹⁸

3.1 INDEN FOR STRAFFERETSPLEJEN

Politiets adgang til at foretage tvangsmæssige indgreb, herunder ransagninger og overvågning, over for borgerne som led i efterforskning af forbrydelser, er reguleret i retsplejeloven.¹⁹ Loven forudsætter, at visse betingelser er opfyldt, og stiller i mange tilfælde krav om forudgående retskendelse.

Når politiet foretager ransagninger, sondres overordnet mellem ransagninger hos mistænkte og ransagninger hos ikke-mistænkte. Det er i den forbindelse ikke afgørende, om der er rejst tiltale, men om der foreligger en vis mistanke.²⁰

Ransagning hos en mistænkt kræver, at den pågældende med rimelig grund (mistankekravet) mistænkes for en lovovertrædelse, der er underlagt offentlig påtale (kriminalitetskravet), og at ransagningen må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen (indikationskravet). Ved ransagning af bolig og

andre husrum, dokumenter og lignende, skærpes enten kriminalitetskravet eller indikationskravet,²¹ og beslutning om ransagning træffes af retten ved kendelse, medmindre undersøgelsens øjemed hermed ville forspildes. Ransagning af lokaliteter uden for husrum, for eksempel et åbent skur, en gårdsplads eller have,²² kan derimod ske uden retskendelse.²³

Ransagning hos en ikke-mistænkt – af både husrum og andre lokaliteter – kræver, at efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der kan medføre fængselsstraf, og at der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen. Dette skal forstås som et noget strengere krav end indikationskravet for ransagning hos en mistænkt.²⁴ Ransagning hos en ikke-mistænkt kræver endvidere retskendelse, også ved ransagning af lokaliteter uden for husrum.²⁵

Ransagning hos såvel mistænkte som ikke-mistænkte forudsætter i øvrigt, at det efter undersøgelsens formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som undersøgelsen må antages at forvolde, ikke udgør et uforholdsmæssigt indgreb. Indgrebet skal herudover foretages så skånsomt som muligt.²⁶

Politiet foretager også observation af personer og lokaliteter. Retsplejeloven regulerer politiets adgang til ved hjælp af optiske instrumenter at iagttage personer, der befinder sig på privat område (det vil sige på et ikke frit tilgængeligt sted).²⁷ Der sondres mellem observation med kikkert (kvalificeret indgreb) og observation med automatisk eller fjernbetjent kamera og lignende (mere kvalificeret indgreb). I forhold til sidstnævnte kræves det, at indgrebet må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen, og at efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i et år og seks måneder eller derover.²⁸ Ved observation af personer, der befinder sig i en bolig eller andre husrum (særligt kvalificeret indgreb), er kravene yderligere skærpet.²⁹

Politiets observation af personer i det offentlige rum (det vil sige på frit tilgængelige steder) er derimod ikke reguleret ved lov (ikke-kvalificeret indgreb). Politiet kan efter et skøn foretage sådanne observationer og er alene begrænset af det almindelige proportionalitetsprincip, hvorefter indgrebet efter dets formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som det må antages at forvolde den, som det rammer, ikke må udgøre et uforholdsmæssigt indgreb.

3.2 UDEN FOR STRAFFERETSPLEJEN

Flere love og bekendtgørelser giver også offentlige myndigheder, der handler uden for strafferetsplejen, beføjelse til at foretage tvangsmæssige indgreb over for borgerne, herunder skaffe sig adgang til private boliger. I mange tilfælde uden krav om hverken retskendelse eller konkret mistanke. Størstedelen af

bemyndigelserne er begrundet i hensynet til, at myndighederne kan udøve effektiv kontrol med området og har ofte karakter af en stikprøvekontrol.³⁰

RETSSIKKERHEDSLOVEN

Når forvaltningsmyndigheder foretager tvangsindgreb, sættes de overordnede rammer af retssikkerhedsloven fra 2005.³¹ Loven bygger på Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003 og indeholder generelle regler for myndighedernes fremgangsmåde ved gennemførelsen af tvangsindgreb omfattet af loven.³²

Loven omfatter tilfælde, hvor en myndighed, uden for strafferetsplejen – med eller uden retskendelse³³ – foretager tvangsindgreb, der består i 1) husundersøgelse, herunder undersøgelse af privat beboelse, kontorer med videre eller 2) undersøgelse eller beslaglæggelse af breve og andre papirer, herunder for eksempel regnskabsbilag med videre.

For disse indgreb gælder det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, og tvangsindgreb må kun foretages, hvis mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, og indgrebet står i rimeligt forhold til formålet hermed. Der gælder også, ligesom inden for strafferetsplejen, et skånsomhedsprincip.³⁴ Herudover finder en række af forvaltningslovens bestemmelser anvendelse, herunder kravet om begrundelse, og der skal ske skriftlig underretning forud for ethvert tvangsindgreb, medmindre indgrebets øjemed derved ville forspildes.³⁵

Disse beskyttelsesmekanismer finder derimod ikke anvendelse på 1) undersøgelse af andre lokaliteter, herunder udendørslokaliteter som for eksempel haver, gårdspladser og byggepladser, 2) undersøgelse eller beslaglæggelse af andre genstande, 3) brud på meddelelshemmeligheden og 4) eftersyn eller anden undersøgelse af personer.³⁶

For at undgå omgåelse af retsplejelovens regler om tvangsindgreb inden for strafferetsplejen gælder for begge grupper af tvangsindgreb, at forvaltningsmyndighedernes adgang til at foretage tvangsindgreb over for en borger eller en virksomhed ophører, når vedkommende med rimelig grund mistænkes for at have begået en strafbar lovovertrædelse. Dette gælder også, selv om mistanken først opstår under et kontrolbesøg.³⁷ Indgrebet skal i så fald foretages efter retsplejelovens regler, medmindre indgrebet gennemføres for at tilvejebringe oplysninger til brug for behandling af andre spørgsmål end fastsættelse af straf.³⁸

Myndigheden foretager selv denne vurdering. Mistanken skal være baseret på konkrete og objektive oplysninger, og hverken stikprøvekontrol, en almindelig

erfaringsmæssig fornemmelse eller en anmeldelse er i sig selv tilstrækkelig. Myndigheden må derfor gerne gennemføre kontrolbesøg, der gør det muligt at angive karakteren og omfanget af de forhold, mistanken vedrører. Ofte er det relevant for varetagelsen af myndighedens tilsyns- og kontrolopgaver, at der ved kontrolbesøg tilvejebringes oplysninger til brug for andre spørgsmål end fastsættelse af straf – uafhængigt af, om oplysningerne også efterfølgende kan anvendes i vurderingen af, om der er anledning til at forfølge spørgsmålet om fastsættelse af straf. Afgørende er i den forbindelse, om det ville være et naturligt og sagligt begrundet led i sagens behandling at gennemføre kontrolbesøget, også selv om det ikke efterfølgende kunne blive relevant (også) at forfølge spørgsmålet om straf, og det er uden betydning for vurderingen, at myndighederne er opmærksomme på, at oplysningerne også vil kunne være relevante ved en eventuel senere straffesag.³⁹

På denne baggrund må det konstateres, at der skal relativt meget til, førend der foreligger en sådan mistanke, at forvaltningsmyndighedens adgang til at foretage tvangsindgreb helt ophører. Dette betyder også, at der skal relativt meget til, førend de almindelige retssikkerhedsmæssige garantier træder i kraft.

Endelig indeholder loven et princip om, at forvaltningsmyndighederne ikke kan benytte de i lovgivningen fastsatte oplysningspligter over for borgere og virksomheder, der er konkret mistænkt for en strafbar overtrædelse, medmindre det kan udelukkes, at de oplysninger, der søges tilvejebragt, kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse. Myndighederne skal vejlede herom.⁴⁰ Bestemmelsen skal ses i lyset af den praksis, der er udviklet i relation til EMRK artikel 6, stk. 1, om forbuddet mod selvinkriminering.

SOCIAL RETSSIKKERHEDSLOV

De sociale myndigheder har ansvaret for at sikre, at sociale ydelser bliver udbetalt på et korrekt grundlag, og at sager om tilbagebetaling af sociale ydelser bliver tilstrækkeligt oplyst, så der kan træffes afgørelse. Rammerne for myndighedernes sagsbehandling i sager om en lang række sociale ydelser,⁴¹ herunder førtidspension, sygedagpenge og børnetilskud, følger som udgangspunkt af den sociale retssikkerhedslov.⁴²

Ifølge loven kan de sociale myndigheder anmode en borger, der ansøger om eller modtager en ydelse omfattet af loven, om at medvirke til at tilvejebringe de for sagen nødvendige oplysninger.⁴³ Med borgerens samtykke kan myndighederne fra andre myndigheder, eksempelvis læger, arbejdsløsheds-kasser, pengeinstitutter, ligeledes forlange de nødvendige oplysninger.

Herudover kan myndighederne – uden borgerens samtykke – fra andre offentlige myndigheder og arbejdsløshedskasser kræve nødvendige oplysninger om økonomiske forhold og ferieforhold om ansøgeren og dennes ægtefælle eller samlever. Når det er nødvendigt for at kontrollere, om betingelserne for at yde hjælp er opfyldt, samt om der er sket fejl eller misbrug af en modtagen social ydelse, kan oplysningerne endvidere samkøres med data fra myndighedens egne, andre myndigheders og arbejdsløshedskassernes it-systemer.⁴⁴

Kommunerne kan også – uden samtykke – til brug for stikprøvekontrol i sager om socialpension forlange de nødvendige oplysninger om ansøgeren fra pengeinstitutter og arbejdsgiver og sammenstille oplysningerne med kommunens øvrige oplysninger for at kontrollere, at der ikke er sket misbrug. Myndighederne har adgang til indkomstregistret, som er det centrale register, hvortil alle arbejdsgivere, virksomheder og udbetalende myndigheder har pligt til at indberette skattepligtige indtægter for den enkelte borger. I det omfang oplysningerne findes her, skal myndighederne indhente oplysningerne herfra. Ferieoplysninger kan dog indhentes hos Feriekonto.

Hvis borgeren ikke medvirker eller ikke giver samtykke, skal myndigheden behandle sagen på det foreliggende grundlag, medmindre oplysningerne kan indhentes uden samtykke.⁴⁵

Endelig kan myndighederne, blandt andet i sager om tilbagebetaling af sociale ydelser, når det er nødvendigt for sagens behandling, og når samtykke har været forsøgt indhentet, fravige kravet herom. Der skal dog være grundlag for at påbegynde en tilbagebetalingssag, og myndigheden må derfor være i besiddelse af oplysninger, eksempelvis en underretning eller oplysninger fra andre dele af forvaltningen, der giver sådant grundlag.⁴⁶

De sociale myndigheder har således som led i kontrol og i sager om tilbagebetaling af sociale ydelser en meget vid adgang til oplysninger om borgeres personlige og økonomiske forhold. Hertil kommer samarbejdet med Udbetaling Danmark, som vil blive behandlet nedenfor i afsnit 5.2.

4 DEN MENNESKERETLIGE UDVIKLING

Selv om grundloven foreskriver, at myndighedernes adgang til privat ejendom som udgangspunkt kræver retskendelse, er antallet af bemyndigelser for myndighederne til at skaffe sig adgang til privat ejendom uden retskendelse steget støt gennem årene. I februar 2013 var antallet 240, og i juli 2014 var antallet 264.⁴⁷

Det fremgår af Justitsministeriets 2014-redegørelse om forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb, at der i 2012 blev foretaget i alt 2558 kontrolbesøg på Skatteministeriets område. Til sammenligning var tallet 2473 året forinden.⁴⁸ SKATs gennemsigtighedsrapport fra 2013 viser, at der i perioden fra 1. juli 2012 til udgangen af 2013 blev foretaget i alt 508 kontroller af byggearbejder på privat grund.⁴⁹ SKAT har i januar 2015 oplyst, at der i 2014 blev foretaget i alt 239 kontroller på privat grund, men endnu ingen i 2015.⁵⁰ Siden juli 2012 er der således gennemført i alt 747 af disse kontroller. SKAT har ikke nogen fuldstændig oversigt over, hvor mange af disse kontroller der har ført til efterfølgende sigtelser for overtrædelse af skatte- og afgiftslovgivningen.⁵¹

SKATs sagsbehandling og metoder har i det seneste år været gjort til genstand for kritik på grund af en række enkeltsager om vilkårlighed i sagsbehandlingen og brugen af "bøllemetoder",⁵² og Skattesagskommissionen påpegede i september 2014 en række retssikkerhedsmæssigt problematiske aspekter ved sagsbehandlingen i Stephen Kinnocks skattesag.⁵³

På følgende områder har 2014 budt på retssikkerhedsmæssige forbedringer:

- Skatteministeren har nedsat et moderniseringsforum bestående af eksterne interessenter med henblik på at gennemføre en modernisering af skattekontrolloven. Dette sker blandt andet for at sikre en balance mellem borgernes retssikkerhed og en effektiv kontrol og kan ses som en reaktion på nogle af de sager, der har været fremme de seneste år. Moderniseringen kommer angiveligt ikke til at omfatte reglerne for kontrolbesøg eller sagsbehandling i øvrigt.⁵⁴

Udviklingen på området har ført til nye menneskeretlige udfordringer:

- Antallet af hjemler for forvaltningsmyndigheder til at gennemføre kontrolbesøg uden retskendelse er steget fra 240 i 2013 til 264 i juli 2014.⁵⁵
- I december 2014 blev et udkast til lovforslag om yderligere udvidelser af Udbetaling Danmarks beføjelser og adgang til registersamkøring sendt i høring.⁵⁶

5 HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

5.1 SKATS ADGANG TIL PRIVAT GRUND

Folketinget og de skiftende regeringer har gennem tiderne forsøgt at finde en rimelig balance mellem effektiv skattekontrol og borgernes ret til privatliv. SKATs kontrolbeføjelser er dog gradvist blevet udvidet, herunder adgangen til at gennemføre kontrolbesøg hos private borgere og virksomheder. Lovgiver har igennem årene udvist en vis tilbageholdenhed i forhold til at give SKAT adgang til at gennemføre kontrolbesøg på privat ejendom, der udgør skatteyderens bolig.

Som led i indsatsen mod sort og illegalt arbejde ændrede denne balance sig imidlertid til fordel for kontrolhensynet. SKAT har siden 2012 haft mulighed for at gennemføre kontrolbesøg på privat ejendom, der tjener som bolig for skatteyderen og dennes familie. Der stilles ikke krav om konkret mistanke om strafbart forhold, blot der på grunden ”synligt kan konstateres udendørs aktiviteter af professionel karakter”. Kontrollen vedrører udendørsarealer – ikke selve boligen – ligesom den ikke omfatter kontrol med arbejde af ikke-erhvervsmæssig karakter. Dette tema beskæftiger sig med nogle af de menneskeretlige problemstillinger, der er forbundet hermed.

5.1.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

EMRK artikel 8 beskytter retten til respekt for hjemmet. Hjemmet udgør rammen for individets privat- og familieliv, og individet bør ikke leve i frygt for, at politiet eller andre myndigheder vilkårligt kan undersøge hjemmet.

Beskyttelsens kerneområde er den private bolig. Indgreb heri kræver ifølge EMD en tungtvejende begrundelse, da hjemmets fred er essentiel for individets retssikkerhed og velfærd. Den ”private bolig” omfatter normalt det hus eller den lejlighed, hvor individet bor, men også mere primitive beboelsesformer.⁵⁷ Ud fra en formålsfortolkning omfatter ”hjemmet” også andre private rum end selve boligen, for eksempel et separat kælderrum eller en garage, men ikke personbiler og andre personlige gemmer uden for hjemmet. Ifølge EMD er en borgers forhave også omfattet af beskyttelsen.⁵⁸ Ved tvivl om, hvorvidt et rum er omfattet af ”hjem”, kan man falde tilbage på det bredere begreb ”privatliv”.⁵⁹

Husundersøgelse, hvor en offentlig myndighed tiltvinger sig adgang til en persons hjem eller andre private lokaler, udgør et klart indgreb i retten til respekt for hjemmet efter EMRK artikel 8.

Husundersøgelse skal derfor have klar hjemmel i lovgivningen. Dette stiller ifølge EMD visse kvalitative krav, herunder at lovgivningen er tilstrækkelig klar og præcis og retstilstanden forudsigelig, så det, det er muligt at beskytte sig mod myndighedernes indgreb. Kravet skærpes med indgrebets intensitet. Indgrebet skal herudover forfølge et legitimt hensyn og være nødvendigt i et demokratisk samfund. Det skal derfor kunne godtgøres, at det materiale, som ønskes tilvejebragt ved en husundersøgelse, ikke kan fremskaffes ved mindre indgribende midler, og indgrebet må stå i rimeligt forhold til formålet hermed.

EMRK artikel 8 stiller ikke, som grundloven, krav om retskendelse. Eksistensen af judicial kontrol tillægges imidlertid stor betydning, når EMD vurderer, om et givet indgreb er nødvendigt i et demokratisk samfund, navnlig hvor loven indeholder en bred og uklar bemyndigelse til at foretage en husundersøgelse.⁶⁰ EMD har således statueret krænkelse af EMRK artikel 8 i tre sager om de franske toldmyndigheders adgang til at foretage ransagninger, navnlig fordi adgangen hertil var meget vidtgående og ikke underlagt krav om forudgående retskendelse. EMD udtalte, at "in the absence of any requirement of a judicial warrant the restrictions and conditions provided for in law... appear too lax and full of loopholes for the interference with the applicants rights to have been strictly proportionate".⁶¹ Tilsvarende gør sig gældende, hvor retskendelse er indhentet, men hvor denne er for bred og uspecificeret.⁶²

5.1.2 DANSKE FORHOLD

Retten til privatliv og boligens ukrænkelighed er beskyttet i grundlovens § 72, der indebærer, at indgreb omfattende af bestemmelsen, alene kan ske efter retskendelse, hvor ingen lov hjemler "særegen undtagelse", hvilket antages at medføre en vis begrænsning for lovgiver til at fravige kravet om retskendelse. Grundlovens § 72 finder anvendelse både inden og uden for strafferetsplejen⁶³ og omfatter blandt andet "husundersøgelse" af fast ejendom, der tjener som individets bolig, samt forretningslokaler og lignende. Undersøgelse af udendørs lokaliteter som marker, haver og byggepladser er ikke beskyttet.⁶⁴ Beskyttelsen efter EMRK artikel 8 er derfor på dette punkt bredere.

SKATs adgang til at gennemføre kontrol på privat ejendom er ikke noget nyt fænomen. Siden 1946 har skattemyndighederne – når særlige forhold talte herfor – haft adgang til hos alle erhvervsdrivende, hvis selvangivelse var baseret på et regnskab, at få adgang til forretningsstedet for at gennemgå det regnskabsmateriale, der blev påberåbt som grundlag for selvangivelsen.⁶⁵ I 1998

blev beføjelsen udvidet til også at omfatte ikke-erhvervsdrivende juridiske personer.⁶⁶ I relation til adgangen til små virksomheder, der drives fra det private hjem, og hvor den private og erhvervsmæssige del ikke er klart adskilte, er det i lovforslaget præciseret, at SKAT alene har adgang til den del af boligen, hvorfra administrationen foretages/regnskabsmaterialet opbevares.⁶⁷

I 2005 blev kontrollen udvidet til arbejdssteder, som byggepladser og transportmidler, uden for den erhvervsdrivendes lokaler, samt arbejdssteder, hvor der blot er en formodning om, at der udføres lønnet erhvervsmæssigt arbejde.⁶⁸ Udvidelsen skete som led i en skærpet indsats mod sort og illegalt arbejde samt socialt bedrageri, der primært havde til hensigt at nedbringe "organiseret" sort arbejde og derfor at give SKAT adgang til byggepladser, hvor både bygherre og entreprenør var erhvervsdrivende. Da kontrollen samtidig blev udvidet til arbejdssteder, hvor der alene var en formodning for lønnet erhvervsmæssigt arbejde, blev der også åbnet op for kontrol af arbejdssteder, hvor bygherren ikke var erhvervsdrivende. Af hensyn til respekt for boligens ukrænkelighed blev det derfor præciseret direkte i loven, at kontrol ikke kunne gennemføres på ejendom, der tjener til privatbolig eller fritidsbolig,⁶⁹ ud over den begrænsede adgang til privatbolig, der allerede forelå.⁷⁰

Som led i endnu en lignende indsat blev kontrollen i 2012 udvidet til også at omfatte kontrol på privat ejendom, der tjener til privat- eller fritidsbolig, hvis der synligt kan konstateres udendørsaktiviteter af professionel karakter.

Skatteministeren har beskrevet, at der heri ligger tre betingelser: Aktiviteterne skal være synlige, det skal foregå udendørs, og aktiviteterne skal have professionel karakter. Ved vurderingen af, om der er tale om synlige aktiviteter af professionel karakter, bliver der i hvert enkelt tilfælde lagt vægt på, at der er tale om større reparationer eller ombygninger, for eksempel tilbygninger, udskiftning af vinduer, større anlægsarbejder i haven og lignende, samt om der er opsat stillads, antallet af arbejdskøretøjer, omfanget af byggematerialer, der er synlige fra offentlig vej og lignende.⁷¹ Dette fremgår også i et vist omfang af lovens forarbejder. Kontrollen omfatter kun adgang til udendørsarealerne, men ikke selve boligen, og omfatter ikke kontrol med arbejde af ikke-erhvervsmæssig karakter. Kontrollen udgør derfor ikke et problem i forhold til grundlovens § 72.

Samtidig blev der blandt andet indført pligt for de virksomheder, der udfører arbejde (nybyggeri, reparation, modernisering, ombygning med videre) på privat grund til at opsætte skilte, hvoraf det tydeligt fremgår, hvem der udfører arbejdet, medmindre entreprisen ikke overstiger 50.000 kroner, hvor arbejdet udføres og afsluttes samme dag, eller hvor det praktisk ikke er muligt.⁷²

Formålet med at indføre en hjemmel for SKAT til at foretage kontrol på privat grund var at øge risikoen for at blive opdaget og herved også opnå en præventiv effekt. Kravet om skiltning antoges også at have en præventiv effekt for udførelsen af sort arbejde, da det bliver tydeliggjort, at der er et byggearbejde i gang, som herefter bør figurere i virksomhedens regnskab.

Det fremhæves i lovens forarbejder, at adgang til privat bolig i kontrolmæssige sammenhænge som udgangspunkt kræver retskendelse. Det blev dog vurderet, at formålet med kontrollen ville forspildes, hvis kontrollen skulle afvente en retskendelse, da de aktører, SKAT ønsker at kontrollere, formentlig ikke længere vil være på arbejdsstedet, når retskendelsen er indhentet. Kontrollen blev derfor ikke ledsaget af et krav om retskendelse.⁷³ Formålet med udvidelsen synes derfor primært at have til formål at give SKAT adgang til at kontrollere håndværkerne og ikke nødvendigvis ejendommens ejer.

Spørgsmålet er imidlertid, om kontrolbeføjelserne er forenelige med Danmarks menneskeretlige forpligtelser.

Når SKAT skaffer sig adgang til fysiske personers hjem, herunder vedkommendes have, udgør det et indgreb i retten til privat- og familieliv efter EMRK artikel 8. Indgrebet skal derfor – ud over at have lov hjemmel i skattelovgivningen⁷⁴ – forfølge et legitimt formål samt være nødvendigt i et demokratisk samfund.

Kontrolbeføjelserne har til hensigt at bekæmpe sort og illegalt arbejde og kan derfor henføres til et af de i EMRK artikel 8, stk. 2, anførte legitime formål: "landets økonomiske velfærd" eller "forebygge uro eller forbrydelse".⁷⁵

Spørgsmålet er herefter, om indgrebet er nødvendigt i et demokratisk samfund.

EMRK artikel 8 indeholder ikke et krav om forudgående retskendelse, men ved vurderingen af, om indgrebet er nødvendigt, lægger EMD som anført stor vægt på judiciel kontrol – herunder en forudgående retskendelse. SKAT har imidlertid adgang til privat grund uden forudgående retskendelse, og domstolene skal heller ikke efterfølgende godkende indgrebet.

SKAT skal iagttage retssikkerhedslovens regler, men da SKAT alene har adgang til ejendommens udendørsarealer, ikke selve boligen, finder retssikkerhedslovens proportionalitets- og skånsomhedsprincip samt lovens øvrige forvaltningsretlige beskyttelsesmekanismer ikke anvendelse på indgrebet.⁷⁶ SKAT er selvfølgelig underlagt det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip og skal fortsat iagttage lovens regler om forholdet til strafferetsplejen. SKATs adgang til at foretage kontrolbesøg ophører derfor, når vedkommende med rimelig grund

mistænkes for at have begået en strafbar lovovertrædelse, medmindre kontrolbesøget gennemføres for at tilvejebringe oplysninger til brug for behandling af andre spørgsmål end straf.⁷⁷

Da skattelovgivningen ikke stiller krav om konkret mistanke – blot (større) synlige udendørs byggearbejder – og da retsplejelovens beskyttelsesmekanismer først træder i kraft, når vedkommende med rimelig grund mistænkes for en strafbar lovovertrædelse, finder de almindelige retssikkerhedsmæssige beskyttelsesmekanismer ikke anvendelse i disse situationer. Til sammenligning finder retsplejelovens beskyttelsesmekanismer, herunder krav om retskendelse, anvendelse, når politiet foretager ransagning hos en ikke-mistænkt. Det rejser nogle retssikkerhedsmæssige problemstillinger, at skattemyndighedernes kontrolbeføjelser ikke er ledsaget af tilsvarende beskyttelse.

Kravet om retskendelse blev drøftet af Retssikkerhedskommissionen i betænkning nr. 1428/2003, som ligger til grund for retssikkerhedsloven.⁷⁸ Kommissionen blev nedsat for at forbedre borgernes retssikkerhed og begrænse myndighedernes adgang til at foretage tvangsindgreb⁷⁹ og fik blandt andet til opgave at gennemgå de eksisterende hjemler for offentlige myndigheder, til uden for strafferetsplejen og uden forudgående retskendelse at opnå adgang til private boliger og virksomheder eller foretage andre tvangsindgreb omfattet af grundlovens § 72.

Det viste sig, at der i en lang række af disse hjemler enten ikke var opstillet materielle betingelser for at foretage indgrebet, eller også var betingelserne så vage, at de ikke havde nogen selvstændig betydning. Eksempelvis kunne indgreb ofte foretages, hvis "det skønnes nødvendigt".⁸⁰ Ministerierne fandt dog de fleste af de eksisterende hjemler nødvendige.⁸¹ Kommissionen fandt ikke grundlag for at tilsidesætte denne vurdering, men fandt det rimeligt at lovfæste en proportionalitetsgrundsætning. Kommissionen fandt heller ikke anledning til at foreslå, at der i højere grad blev indført krav om retskendelse, netop fordi der ofte ikke var nogen materielle betingelser for at foretage indgrebet. Et krav om retskendelse ville derfor reelt ikke have nogen retssikkerhedsmæssig gevinst, men muligvis betydelige ressourcemæssige konsekvenser.⁸²

Lignende betragtninger fremgår af betænkning 1039/1985 om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, der i stedet satte fokus på, at lovgiver bør overveje, om det konkret overhovedet er nødvendigt med en sådan (materiel) beføjelse.⁸³ Tilsvarende gør sig gældende i Justitsministeriets redegørelse af 17. december 1996 om udviklingen i anvendelsen af tvangsindgreb. Heri anføres, at hvor tvangsindgreb er hjemlet af kontrolhensyn eller som oplysningsmiddel (og dermed uden materielle betingelser), bør lovgiver ikke stille krav om

retskendelse, da domstolene ikke vil have nogen indikations- og mistankekrav at prøve, som det er tilfældet i relation til straffeprocessuelle indgreb. Domstolene ville i så fald alene kunne påse, om det var den rette myndighed, der havde fremsat anmodningen om retskendelse.

Spørgsmålet bør i stedet være, om det ved indførelsen af nye kontrolbeføjelser er nødvendigt at tillægge forvaltningen sådanne (materielle) beføjelser til at opnå adgang til privat grund, eller om formålet kan opnås med mindre indgribende foranstaltninger.⁸⁴ Tilsvarende betragtninger går igen i Justitsministeriets vejledning om lovqualität⁸⁵ og Statsministeriets cirkulære om bemærkninger til lovforslag. Af sidstnævnte fremgår, at forarbejderne bør indeholde en begrundelse for, hvorfor beføjelsen er nødvendig, en udførlig angivelse af bestemmelsens anvendelsesområde, samt at det tilstræbes, at beføjelsen begrænses mest muligt, eventuelt således, at der alene gives adgang til forretningslokaler med videre, mens private boliger holdes udenfor.⁸⁶

SKAT kan foretage kontrolbesøg, når der blot synligt kan konstateres større udendørs byggearbejder, som beskrevet ovenfor. Dette begrundes med, at sort arbejde ofte viser sig ved, at der uden for almindelig arbejdstid foregår renovering med videre. Rammerne for SKATs skøn er derfor meget vide, og da der ikke stilles krav om konkret mistanke, må det antages, at der ikke skal meget til for at opfylde de materielle betingelser. Det fremgår også af lovens forarbejder, at "det ikke må føles alt for trykt at engagere sig som køber eller udbyder af sort arbejde". Forarbejderne begrundes dog ikke, hvorfor det er nødvendigt, at SKAT får adgang til privat grund, selv om reglerne reelt betyder, at alle husejere, der har gang i større byggearbejder, i princippet må tåle, at SKAT skaffer sig adgang til deres grund, og ud over at opfordre eventuelle håndværkere til at skilte kan ejeren reelt ikke indrette sig på en måde, så vedkommende med sikkerhed undgår besøg fra SKAT. Foretager ejeren selv arbejdet, er der reelt intet at gøre. Det fremgår dog af de respektive bestemmelser, og det er præciseret i forarbejderne, at indgrebet alene må foretages, hvis det skønnes nødvendigt. Proportionalitetsprincippet betyder derfor, at SKAT i de situationer, hvor der er flere valgmuligheder, skal vælge den mindst indgribende.

Henset til SKATs vide skøn i forhold til at gennemføre kontrollen er der imidlertid brug for en præcisering af, hvornår det er "nødvendigt" for SKAT at skaffe sig adgang til privat grund, herunder også i forhold til reglerne om skiltning. Når kravet om skiltning opfyldes, og SKAT dermed har adgang til oplysninger om de håndværkere, der foretager arbejdet og kan kontrollere håndværkernes skatteoplysninger, er det tvivlsomt, om kontrollen fortsat er "nødvendig" og "proportional" i EMRK artikel 8's forstand.

Herudover mangler der oplysninger, der kan belyse kontrollernes effektivitet. Ifølge oplysninger fra SKAT er der fra lovændringens ikrafttræden i juli 2012 og indtil udgangen af 2014 gennemført i alt 747 kontrolbesøg af byggearbejder på privat grund.⁸⁷ SKAT har imidlertid ikke fuldstændige opgørelser over sammenhængen mellem disse kontrolbesøg og efterfølgende sigtelser med bødeforlæg for overtrædelse af skatte- og afgiftslovgivningen. SKAT oplyser, at en sådan opgørelse vil kræve en uforholdsmæssig stor ressourceindsats, da sagerne vil skulle gennemgås manuelt. Det er dog særdeles relevant for vurderingen af kontrollens nødvendighed og proportionalitet, at der – også fremadrettet – tilvejebringes sådanne oplysninger.

Hertil kommer fraværet af retskendelse. Det fremgår af lovens forarbejder, at håndværkerne ville være forsvundet og indgrebets øjemed dermed være forspildt, hvis der blev stillet krav om retskendelse i disse situationer. Når loven tager sigte på at ramme større byggearbejder, der ikke starter og slutter samme dag, er det vanskeligt at følge denne begrundelse. Dette er med henvisning til bemærkningerne ovenfor ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der bør indføres et krav om retskendelse, men når der nu gælder et krav om retskendelse ved politiets ransagning – også af udendørsarealer – hos ikke-mistænkte, så er det relevant at få en begrundelse for, hvorfor dette ikke er tilfældet i relation til skattemyndighederne.

5.1.3 ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler – med henblik på at fremme den enkeltes menneskerettigheder – at Danmark:

- præciserer, hvorfor det er nødvendigt for SKAT at kunne foretage kontrol af byggearbejder på privat grund, og hvorfor indgrebets øjemed ville forspildes, hvis der blev indført krav om retskendelse.
- skærper og præciserer anvendelsesområdet for SKATs beføjelse til at foretage kontrol af byggearbejder på privat grund, herunder hvornår kontrolbesøg er nødvendigt, samt at det tilstræbes, at beføjelsen begrænses mest muligt under hensyn til indgrebets karakter.
- fremadrettet tilvejebringer oplysninger om sammenhængen mellem kontrolbesøg og efterfølgende sigtelse for overtrædelse af skatte- og afgiftslovgivningen samt eventuel anden lovgivning.

5.2 KONTROL MED OFFENTLIGE YDELSER

I Danmark har de sociale myndigheder adgang til på forskellige måder at kontrollere borgernes private forhold med henblik på at påse overholdelsen af den sociale lovgivning og bekæmpe socialt bedrageri.

De sociale myndigheder kan – med eller uden borgernes medvirken – indsamle de nødvendige oplysninger fra private og andre myndigheder for at oplyse sager vedrørende ansøgning om eller tilbagebetaling af sociale ydelser, og oplysningerne kan samkøres med myndighedernes egne. Myndighederne er nemlig allerede i besiddelse af oplysninger om borgernes økonomiske, sundhedsmæssige og sociale forhold, og for at undgå misbrug af sociale ydelser gælder der vide rammer for udveksling og (systematisk) samkøring af oplysningerne myndighederne imellem.

Der har de seneste år været en del debat om myndighedernes muligheder for at kontrollere borgernes private forhold med henblik på at bekæmpe socialt bedrageri. Dette delrapport vedrører nogle eksempler fra denne debat.

5.2.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

Privatlivsbeskyttelsen i EMRK artikel 8 omfatter også en beskyttelse af personoplysninger, og behovet herfor stiger gradvist, efterhånden som myndighederne er i besiddelse af stadig flere af borgernes personoplysninger.

Beskyttelsen omfatter også overvågning af privatsfæren, som både kan udgøre et indgreb i individets kommunikation og privatlivet.⁸⁸ Overvågning på offentlige steder udgør dog ikke i sig selv et indgreb i privatlivet, men en efterfølgende uberettiget (systematisk og permanent) opbevaring og videregivelse af oplysningerne kan imidlertid krænke beskyttelsen af personoplysninger.⁸⁹

Endelig beskytter EMRK artikel 8 den fysiske integritet i det offentlige rum. Når politiet, uden konkret mistanke om begået kriminalitet, stopper en borger i en visitationszone for at undersøge vedkommendes tøj med videre, udgør dette et indgreb i privatlivsbeskyttelsen. At visitationen foregår i det offentlige rum, kan tilmed forstærke indgrebets intensitet, da indgrebet kan virke nedværdigende.⁹⁰

Beskyttelsen efter EMRK artikel 8 er ikke absolut, men indgreb i beskyttelsen forudsætter lovhjemmel, herunder at reglerne er klare og præcise og retstilstanden forudsigelig, samt at indgrebet forfølger et legitimt hensyn samt er nødvendigt i et demokratisk samfund, herunder proportionalt.

Beskyttelsen af personoplysninger er i øvrigt tæt forbundet med reglerne om databeskyttelse i Europarådets konvention om beskyttelse af det enkelte

menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysninger (1981). Konventionen sikrer særligt retten til privatliv i forbindelse med elektronisk databehandling af "personoplysninger", defineret som "enhver oplysning vedrørende en fysisk person, hvis identitet er fastslået eller kan fastslås". Personoplysninger, som behandles elektronisk, skal:

- indsamles og behandles rimeligt og lovligt
- lagres til nærmere bestemte og lovlige formål og må ikke anvendes på en måde, som er uforenelig med disse formål
- være relevante og tilstrækkelige og ikke omfatte mere, end hvad der kræves i forhold til at opfylde de formål, de er lagret til
- være nøjagtige og om nødvendigt føres ajour
- opbevares i en form, som ikke muliggør identifikation af de registrerede personer længere end nødvendigt i forhold til det formål, de er lagret til.⁹¹

Databeskyttelse indtager som allerede anført en mere og mere betydningsfuld rolle i EU. EU-chartrets beskyttelse af personoplysninger sikrer blandt andet, at personoplysninger skal behandles rimeligt, til udtrykkeligt angivne formål og på grundlag af de berørte personers samtykke eller andet berettiget grundlag fastsat ved lov. Desuden har enhver ret til adgang til indsamlede oplysninger, der vedrører den pågældende, og til berigtigelse heraf.⁹²

5.2.2 DANSKE FORHOLD

DE KOMMUNALE KONTROLGRUPPER

De kommunale kontrolgrupper blev oprettet fra 1999 og frem som led i kommunernes opgave med at administrere de sociale ydelser, herunder sikre, at ydelserne udbetales på det grundlag og efter de kriterier, som er fastlagt i lovgivningen på det pågældende område.⁹³

De overordnede rammer for kontrolgruppernes kontrol og sagsoplysning følger af den sociale retssikkerhedslov, der giver myndighederne ganske vide rammer for at indhente oplysninger om den enkelte borger. Loven giver dog ikke myndighederne hjemmel til at overvåge en modtager af sociale ydelser eller foretage husundersøgelse hos vedkommende. I vejledningen til loven fremhæves dog, at overvågning i det offentlige rum ikke er strafbart, men blot underlagt det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip, der i sagsoplysninger forpligter myndighederne til at anvende det mindst indgribende middel.⁹⁴

Når myndighederne indhenter oplysninger fra borgeren, skal de overholde retssikkerhedslovens principper i forhold til brug af oplysningspligter. De skal

således vejlede borgeren om dennes ret til ikke at meddele oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse.⁹⁵

Kontrolgruppernes praksis med overvågning af borgeres fysiske og virtuelle adresser, uanmeldte besøg i hjemmet samt den efterfølgende anvendelse af oplysningerne i sager om tilbagebetaling af sociale ydelser har været genstand for kritik de seneste år. Spørgsmålet blev i april 2011 behandlet i Folketingets Retsudvalg, hvor beskæftigelsesministeren fastslog, at overvågning som udgangspunkt må betragtes som en politimæssig opgave. Ved begrundet mistanke om socialt bedrageri bør kommunen derfor melde borgeren til politiet, som derefter foretager den videre efterforskning efter retsplejelovens regler. Samtidig angav ministeren, i overensstemmelse med vejledningen til den sociale retssikkerhedslov, at kommunerne ikke er helt udelukket fra at observere modtagere af sociale ydelser, men de skal overholde proportionalitetsprincippet. Ministeren henviste blandt andet til vejledning til lov om børnetilskud, hvoraf fremgår, at overvågning af borgere, der modtager børnetilskud, ofte vil være en uproportional fremgangsmåde, da overvågning er en meget vidtgående måde at skaffe sig oplysninger om borgere på.

Dette konkluderes også i vejledningen til den sociale retssikkerhedslov i relation til overvågning og uanmeldte besøg i sager om reelt enlige. Dette er som udgangspunkt kun tilladt, hvis det er umuligt at tilvejebringe de nødvendige oplysninger på anden vis. Ved uanmeldte besøg skal borgeren i øvrigt vejledes om, at myndigheden ikke har ret til at foretage kontrolbesøg i boligen.

Kommunalt ansattes observationer kan dog indgå som dokumentation i sager om tilbagebetaling, hvis der er taget notat herom i sagen og foretaget partshøring, inden der træffes afgørelse i sagen.⁹⁶ Ankestyrelsen har dog i principafgørelse 10-13 om reelt enlige vurderet, at bilobservationer ofte vil være en uproportional måde at indhente oplysninger på, navnlig henset til observationernes ringe bevismæssige værdi.⁹⁷

I en udtalelse fra marts 2013 understregede ombudsmanden, at afgørelser om standsning af udbetaling eller tilbagebetaling af sociale ydelser ofte er ganske indgribende og velfærdstruende for den enkelte borger. Han konkluderede videre, at kommunen i den konkrete sag ikke havde været opmærksom på retssikkerhedslovens regler, herunder vejledt den pågældende tilstrækkeligt. Ombudsmanden var også kritisk over for de oplysninger, som myndighederne havde lagt vægt på – herunder den centrale brug af en anonym anmeldelse.⁹⁸

Myndighederne kan også benytte oplysninger fra borgernes Facebook-profiler. Specifikt i forhold til brug af disse oplysninger udtalte Ombudsmanden i januar

2011, at der, hvis en person har en åben profil på Facebook, i realiteten er tale om, at oplysningerne er offentligt tilgængelige. Det samme kan være tilfældet, hvis en person har et stort antal venner på Facebook. Personoplysninger, der er offentligt tilgængelige, kan som udgangspunkt frit behandles af myndighederne, dog skal behandlingen være saglig og oplysningerne relevante for sagen.⁹⁹

EMRK artikel 8 beskytter mod overvågning af privatsfæren, og indgreb i rettigheden forudsætter klar lovhjemmel, samt at indgrebet er nødvendigt i et demokratisk samfund, herunder proportionalt.

Den sociale retssikkerhedslov indeholder ikke hjemmel til, at myndighederne kan overvåge borgerne, men det er forudsat, at de kan foretage sådan overvågning som led i kontrollen med sociale ydelser, så længe overvågning foretages i det offentlige rum. Hjemlen til at foretage overvågning er derfor ikke klar, og det er ikke forudsigeligt, hvornår en modtager af sociale ydelser kan risikere at blive overvåget.

Overvågningen har til hensigt at bekæmpe socialt bedrageri og følger derfor for så vidt et legitimt formål, enten i form af "landets økonomiske velfærd" eller "forebygge uro eller forbrydelse".¹⁰⁰ Men det er tvivlsomt, om de sociale myndigheders overvågning nogensinde kan være proportional, når myndighederne i sagens natur aldrig vil have en rimelig mistanke om strafbar lovovertrædelse, da sagsoplysningen ifølge retssikkerhedsloven i så fald ville skulle foretages af politiet.

LUFTHAVNSKONTROL

Et andet eksempel vedrører de regler om lufthavnskontrol med videre, der blev indført i 2011 som led i en skærpet kontrol med misbrug af offentlige ydelser.¹⁰¹

Efter arbejdsløshedsforsikringsloven er et medlem af en arbejdsløshedskasse som udgangspunkt kun berettiget til arbejdsløshedsdagpenge eller uddannelsesydelse, hvis vedkommende er aktivt arbejdssøgende og står til rådighed for arbejdsmarkedet, herunder blandt andet kan overtage arbejde med dags varsel samt har bopæl og – som udgangspunkt – opholder sig i Danmark.¹⁰²

Et medlem, som uberettiget og mod bedre vidende har modtaget arbejdsløshedsdagpenge eller uddannelsesydelse under ophold i udlandet, skal betale ydelsen tilbage og kan fremadrettet blive pålagt en sanktion i form af en karantæne.¹⁰³

På denne baggrund havde Pensionsstyrelsen etableret et samarbejde med SKAT og lufthavnspolitiet, som indberettede oplysninger, i form af cpr-numre og kopi

af den pågældendes pas, til styrelsen, hvis lufthavnspolitiet og SKAT i forbindelse med udførelsen af deres opgaver havde fået en formodning om, at en person uberettiget havde modtaget arbejdsløshedsdagpenge eller uddannelsesydelse under ophold i udlandet. 2011-lovændringerne indebar, at Pensionsstyrelsen – nu Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR), under Beskæftigelsesministeriet¹⁰⁴ – selvstændigt har adgang til at udføre kontrolaktioner i lufthavne og andre afgrænsede offentlige steder.¹⁰⁵

STAR kan således afkræve oplysninger af en bred gruppe af borgere i lufthavne, færgehavne, på banegårde med videre med henblik på at sikre, at de borgere, der skal opholde sig i Danmark som forudsætning for at modtage en offentlig ydelse, rent faktisk opholder sig i landet.

STAR kan i den forbindelse uden videre foretage kontrol af de rejsendes personlige papirer i form af pas eller lignende samt slå op i indkomstregistret (for at kontrollere oplysningerne om vedkommendes sociale forhold), uden at der er konkret mistanke rettet mod den enkelte. Der foretages ikke registersamkøring, overførsel af data til et register, og der vil ikke blive lagret data fra andre kontrollerede personer (end medlemmer af arbejdsløsheds-kasser).¹⁰⁶ Hvis STAR får formodning om overtrædelse af rådighedsreglerne, kan styrelsen uden retskendelse forlange en kopi af vedkommendes pas og rejsedokumenter, men der er ikke fastsat særlige kriterier/mistankekrav for udvælgelse af personer til kontrol, og der er således tale om en helt generel adgang til kontrol, der kan indebære kontrol af et stort antal uskyldige rejsende.

Legitimationspapirer er ikke omfattet af beskyttelsen i grundlovens § 72, men når STAR tager en kopi af borgerens pas, er der tale om et tvangsindgreb i retssikkerhedslovens forstand. Dette medfører et krav om proportionalitet og skånsomhed, og opstår der konkret mistanke om strafbart forhold, skal STAR iagttage lovens regler om oplysningspligter og forholdet til strafferetsplejen.

Kontrollen kan også udgøre et indgreb i privatlivsbeskyttelsen efter EMRK artikel 8, navnlig beskyttelsen af individets integritet i det offentlige rum. Visitationer af tilfældige borgere i en visitationszone kan ifølge praksis fra EMD udgøre et uforholdsmæssigt indgreb i privatlivets fred. Selv om kontrol af pas og indkomst fysisk er mindre indgribende end kropsvitation, kan indgrebet ikke desto mindre fremstå nedværdigende, når det finder sted i det offentlige rum. Formålet med kontrollen er at hindre, at sociale ydelser ikke bliver udbetalt med urette og forfølger dermed et legitimt formål. Når der stilles krav om konkret mistanke, er der risiko for vilkårlig kontrol af uskyldige rejsende, og det er tvivlsomt, om kontrollen er proportional, så længe mistankekravet ikke skærpes.

Institut for Menneskerettigheder har i sin 2013-statusrapport anbefalet, at der fastsættes objektive og saglige kriterier for udvælgelsen af personer til kontrol for misbrug af sociale ydelser. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold har i sine bemærkninger til statusrapporten henvist til, at STAR over for ministeriet har tilkendegivet, at der ikke kan fastsættes sådanne objektive og saglige kriterier, forstået som særlige kriterier og mistankekrav, da der er tale om stikprøvekontrol. Der er derfor ikke forud for tilsynet konkret mistanke mod bestemte borgere, men stikprøveindsatsen i lufthavne og ved andre grænseovergange gennemføres bredt og meget repræsentativt.

Omfanget af lufthavnskontrollen blev i oktober 2013 behandlet i Beskæftigelsesudvalget, hvor beskæftigelsesministeren redegjorde for, at Arbejdsmarkedsstyrelsen (nu STAR) indtil oktober 2013 kun havde gennemført seks af de i alt 25 planlagte kontroller i 2013.¹⁰⁷ I en af Arbejdsmarkedsstyrelsen udarbejdet redegørelse fremgik det herudover, at der i 2012 kun var gennemført 12 af de planlagte 25 kontroller.¹⁰⁸ Dette førte til politisk kritik, og STAR beklagede i januar 2014, at styrelsen ikke havde været opmærksom på målsætningen.¹⁰⁹ Af Arbejdsmarkedsstyrelsens redegørelse fremgår endvidere, at kontrollen i perioden 2011 indtil midten af 2013 havde ført til lige over 500 oprettede sager.¹¹⁰ Det fremgår dog ikke, hvor mange personer der i alt havde været kontrolleret for at komme frem til de cirka 500 sager. Af styrelsens 'Status for Arbejdsmarkedsstyrelsens tilsyn med A-kasser og kommuner 2012' fremgår endvidere, at cirka halvdelen af de på dette tidspunkt omkring 500 oprettede sager havde ført til tilbagebetaling.¹¹¹ Selv om der politisk er enighed om behovet for en effektiv kontrol, er det ud fra et menneskeretligt perspektiv tvivlsomt, om kontrollen er proportional, henset til, hvor mange mennesker der bliver kontrolleret sammenholdt med antallet af tilbagebetalingssager.

Arbejdsløshedsforsikringsloven indeholder ikke særlige regler om klageadgang i forbindelse med lufthavnskontrol, og det er uklart, hvorledes den enkelte borger kan klage over STARs kontrol af den pågældende, og hvorvidt der føres tilsyn med STAR i den forbindelse.¹¹²

I sin 2013-statusrapport anbefalede Institut for Menneskerettigheder blandt andet, at der blev fastsat udtrykkelige regler om klageadgang og tilsyn i forbindelse med kontrollen. Ministeriet har i sine bemærkninger hertil anført, at der efter sædvanlig forvaltningsretlig praksis kan klages til Beskæftigelsesministeriet eller Folketingets Ombudsmand. Hvis der træffes afgørelse om tilbagebetaling af sociale ydelser over for en borger, der har modtaget ydelserne med urette, kan borgeren klage efter det almindelige klagesystem. For tilbagebetalingskrav rejst af a-kassen kan medlemmet således

klage til Center for Klager om Arbejdsløshedsforsikring, og for krav rejst af en kommune kan borgeren klage til Ankestyrelsen.

UDBETALING DANMARK

Ved årsskiftet 2012/2013 overtog Udbetaling Danmark en række udbetalingsopgaver fra kommunerne på områderne folke- og førtidspension, boligstøtte, barseldagpenge og børnetilskud. Efterfølgende er flere områder fulgt med. Dette indebærer en ny samarbejdsmodel mellem kommunerne og Udbetaling Danmark, hvorefter ”der i tæt samarbejde tilvejebringes oplysninger om, hvorvidt der snydes med sociale ydelser. Den nye samarbejdsmodel tager hensyn til, at kommunerne fortsat skal kunne foretage kontrol af sociale sager, og at kommunerne fortsat kan udnytte kendskab til lokalområdet eller nærheden til borgeren, når en sag skal oplyses”.¹¹³

Udbetaling Danmark har i den nye model den endelige afgørelseskompetence, blandt andet med det formål at sikre en mere ensartet praksis for, hvordan sager oplyses i hele landet.¹¹⁴ Udbetaling Danmark er efter lov om Udbetaling Danmark underlagt de samme regler som kommunerne i relation til sagsoplysningen, herunder samtykkekrav og adgangen til at fravige dette i sager om tilbagebetaling af sociale ydelser.¹¹⁵ Loven indeholder herudover en meget bred hjemmel for kommunerne og Udbetaling Danmark til – uden borgerens samtykke – at udveksle oplysninger, der er nødvendige for kontrollen af sociale ydelser, og Udbetaling Danmark har en vid adgang til at foretage registersamkøring mellem disse data og myndighedens egne.¹¹⁶

Adgangen til mere eller mindre systematisk registersamkøring – uden borgerens viden – har mødt kritik og er blandt andet blevet set som endnu et eksempel på, at hensynet til en effektiv kontrol og bekæmpelsens af socialt bedrageri vejer tungere end hensynet til borgernes privatliv.¹¹⁷

Spørgsmålet er også, om en mere eller mindre systematisk registersamkøring er forenelig med den menneskeretlige beskyttelse af personoplysninger.

Danmarks menneskeretlige forpligtelser stiller blandt andet krav om, at oplysningerne lagres til nærmere bestemte formål og ikke må anvendes på en måde, som er uforenelig hermed, at oplysningerne er relevante, tilstrækkelige og ikke omfatter mere, end hvad der kræves i forhold til at opfylde de formål, de er lagret til, samt at oplysningerne ikke muliggør identifikation af de registrerede længere end nødvendigt i forhold til det formål, de er lagret til. Sidstnævnte krav fremgår også direkte af persondatalovens § 5, stk. 5.

Ved registersamkøring behandles netop data, der er indsamlet til andre formål. Selv om oplysningerne har været både relevante og tilstrækkelige i forhold til de formål, de er indsamlet til, så benyttes de ved registersamkøring til et nyt og andet formål. Som argument for, at der ikke er noget problematisk ved Udbetaling Danmarks registersamkøring, har det været anført, at der er tale om ikke-følsomme personoplysninger.¹¹⁸ Europarådskonventionen beskytter imidlertid "personoplysninger", forstået som "enhver oplysning vedrørende en fysisk person, hvis identitet er fastslået eller kan fastslås". Hertil kommer, at Udbetaling Danmark som led i sine myndighedsområder også er i besiddelse af følsomme personoplysninger.

Det er derfor tvivlsomt, om reglerne for registersamkøring er forenelige med beskyttelsen af personoplysning og privatlivet i øvrigt. Også set i lyset af, at der kan ske samkøring med oplysninger om andre personer, blandt andet ydelsesmodtagerens ægtefælle, samlever og tidligere husstandsmedlemmer. I december 2014 blev et lovforslag, der blandt andet har til formål at udvide kredsen til "formodede" samlevere og husstandsmedlemmer samt overføre flere kommunale myndighedsområder til Udbetaling Danmark og dermed også udvide Udbetaling Danmarks adgang til at foretage registersamkøring, sendt i høring. Det blev oplyst, at lovforslaget forventes fremsat i februar 2015.¹¹⁹

Samkøringen sker uden samtykke, men også helt uden borgernes viden herom. At samkøringen sker for at bekæmpe socialt bedrageri, udgør muligvis et "berettiget grundlag" efter EU-retten, men det er tvivlsomt, om det er proportionalt, at alle de borgere, der modtager sociale ydelser, kan risikere at være genstand for et sådant indgreb, tilmed uden deres viden.

Registersamkøringen resulterer i "undringslister" over de borgere, der efter registersamkøring har opnået en høj "score". Dette har også givet anledning til debat.¹²⁰ Socialministeren har over for Socialudvalget tilkendegivet, at en placering på en undringsliste ikke i sig selv medfører en kontrolsag. Udbetaling Danmark undersøger først de konkrete forhold.¹²¹ Set fra et menneskeretligt perspektiv er det betænkeligt, at en borger kan fremgå af en liste – uden dennes viden og dermed uden mulighed for at kunne berigtige oplysningerne, førend kontrolsag er indledt.

Institut for Menneskerettigheder har i sin 2013-statusrapport anbefalet, at der ved mistanke om strafbart forhold sker politianmeldelse i overensstemmelse med retssikkerhedsloven. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold har i sine bemærkninger til Institut for Menneskerettigheders 2013-statusrapport anført, at sagen overgives til politiet, hvis myndighederne får en decideret mistanke om strafbart forhold. I relation til klageadgangen har

ministeriet anført, at når kommunen eller Udbetaling Danmark har truffet afgørelse om tilbagebetaling, kan borgeren klage over afgørelsen til Ankestyrelsen.¹²² Hvis klagen alene vedrører den måde, som kommunerne eller Udbetaling Danmark har valgt at tilrettelægge sagsbehandlingen på, kan klage enten rettes til borgmesteren i den pågældende kommune eller til direktøren for Udbetaling Danmark. Borgeren kan også klage til Ombudsmanden, hvis en myndighed har handlet i strid med gældende ret eller på anden måde begået fejl i forbindelse med sagsbehandlingen.

5.2.3 ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler – med henblik på at fremme den enkeltes menneskerettigheder – at Danmark:

- fastsætter objektive og saglige kriterier for udvælgelsen af personer til kontrol for misbrug af sociale ydelser, så udvælgelsen er afgrænset og baseret på konkrete data, samt fastsætter udtrykkelige regler om klageadgang og tilsyn i forbindelse med kontroller.
- præciserer STARs opgørelse over anvendelsen af lufthavnskontroller, herunder det samlede antal personer, der har været kontrolleret, antal oprettede sager og antal tilbagebetalings-sager og andre sager om sanktioner, så antallet af resultatløse kontrolaktioner kan gøres op.
- sikrer, at der ved mistanke om strafbart forhold sker anmeldelse af forholdet til politiet, samt at retssikkerhedslovens regler overholdes.
- fastsætter regler for adgang til indsigt i samt berigtigelse og eventuel sletning af oplysninger på de såkaldte undringslister.

SLUTNOTER

¹ Se nærmere herom i Retssikkerhedsrådets Betænkning nr. 1428/2003, side 95 ff.

² FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne.

³ ICCPR artikel 17, Børnekonventionens artikel 16 og Handicapkonventionens artikel 22.

⁴ EU-chartret artikel 7.

⁵ Jens Elo Rytter, 'Individets grundlæggende rettigheder', 1. udgave, Karnov Group, 2013, side 231f.

⁶ TEUF artikel 16.

⁷ EU-chartrets artikel 8.

⁸ 'Forslag til EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS FORORDNING om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (generel forordning om databeskyttelse)', KOM (2012) 0011, tilgængelig på: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012PC0011&qid=1421851387874&from=DA>, og 'Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and the free movement of such data', COM(2012) 10 final, 2012. Tilgængelig på: www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0010:FIN:EN:PDF.

⁹ Verdenserklæringens artikel 8 og ICCPR artikel 2.

¹⁰ EU-chartrets artikel 47.

¹¹ EU-chartrets artikel 41.

¹² EU-chartrets artikel 52.

¹³ Jonas Christoffersen: 'EU's Charter om Grundlæggende Rettigheder', 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2014, side 364 f.

¹⁴ EU-Domstolens sag C-308/07, Koldo Gorostiaga Atxalandabaso mod Europa-Parlamentet.

¹⁵ Traktaten om Den Europæiske Union (TEU), artikel 6, stk. 1. Se også Justitsministeriets hjemmeside:

www.justitsministeriet.dk/arbejdsomr%C3%A5der/international/menneskerettigheder/eu-og-menneskerettigheder.

¹⁶ Grundlovens § 72.

¹⁷ Henrik Zahle, 'Dansk forfatningsret 3, Menneskerettigheder', 3. udgave, Christian Ejlers' Forlag, 2003, side 262 f. og Peter Germer, 'Dansk Statsforfatningsret', 5. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2012, side 275f.

¹⁸ Betænkning nr. 1428/2003, side 27, og Henrik Zahle, 'Dansk forfatningsret 3, Menneskerettigheder', 3. udgave, Christian Ejlers' Forlag, 2003, side 263.

- ¹⁹ Bekendtgørelse nr. 1139 af 24. september 2013 om Retsplejeloven (Retsplejeloven), Fjerde bog, andet afsnit.
- ²⁰ 'Kommenteret retsplejelov, Bind III', 8. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2008, side 229.
- ²¹ Retsplejelovens § 794, stk. 1 og 2, jf. § 793, stk. 1, nr. 1.
- ²² Eva Smith m.fl., 'Straffeprocessen', 2. udgave, Forlaget Thomson, 2008.
- ²³ Retsplejelovens § 794, stk. 1, jf. stk. 2, modsætningsvist, og § 796, stk. 1.
- ²⁴ Retsplejelovens § 795, stk. 1, samt Eva Smith med flere, 'Straffeprocessen', 2. udgave, Forlaget Thomsen, 2008, side 469.
- ²⁵ Retsplejelovens § 796, stk. 2, jf. stk. 1, modsætningsvist.
- ²⁶ Retsplejelovens §§ 797 og 798.
- ²⁷ Retsplejelovens § 791 a.
- ²⁸ Retsplejelovens § 791 a, stk. 2. Observation med kikkert kræver alene, at efterforskningen vedrørende en lovovertrædelse kan medføre fængselsstraf, jf. retsplejelovens § 791 a, stk. 1.
- ²⁹ Retsplejelovens § 791 a, stk. 3.
- ³⁰ Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003, side 33ff.
- ³¹ Lov nr. 442 af 9. juni 2004 om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter med senere ændringer. For god ordens skyld bemærkes, at loven, uden for nærværende fremstilling, i nogle sammenhænge betegnes "Tvangsindgrebsloven", da betegnelsen "Retssikkerhedsloven" i stedet anvendes som betegnelse for bekendtgørelse nr. 983 af 8. august 2013 af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, der i nærværende fremstilling betegnes "den sociale retssikkerhedslov".
- ³² Forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.
- ³³ Lov nr. 525 af 6. juni 2007 om ændring af lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.
- ³⁴ Retssikkerhedslovens §§ 2 og 7.
- ³⁵ Retssikkerhedslovens §§ 3 og 5, der ligeledes opstiller flere undtagelser.
- ³⁶ Retssikkerhedslovens § 1, stk. 2, nr. 1, samt forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, særlige bemærkninger til § 1, stk. 2.
- ³⁷ Forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, særlige bemærkninger til lovforslagets § 9, stk. 1 og 2.
- ³⁸ Retssikkerhedslovens § 9.
- ³⁹ Forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, særlige bemærkninger til lovforslagets § 9, stk. 1 og 2.
- ⁴⁰ Retssikkerhedslovens § 10.
- ⁴¹ Bekendtgørelse nr. 722 af 19. juni 2014 om retssikkerhed og administration på det sociale område (retssikkerhedsbekendtgørelsen), § 1.
- ⁴² Bekendtgørelse nr. 1019 af 23. september 2014 om retssikkerhed og administration på det sociale område (social retssikkerhedslov).
- ⁴³ Social retssikkerhedslovs § 11.
- ⁴⁴ Social retssikkerhedslov § 11 a.
- ⁴⁵ Social retssikkerhedslov § 11 b.

- ⁴⁶ Social retssikkerhedslov § 11 c og vejledning nr. 73 af 3. oktober 2006 om retssikkerhed og administration på det sociale område, punkt 116.
- ⁴⁷ CEPOS, 'Offentlige myndigheder har fortsat vid adgang til at foretage tvangsindgreb i private hjem og virksomheder', 19. december 2013, side 1f, og Michael Gøtze og Christian Bergqvist, 'Når myndighederne kommer på besøg – 10 år med retssikkerhedsloven', Juristen, nr. 6, 2014.
- ⁴⁸ Redegørelse af 26. marts 2014 om forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter uden for strafferetsplejen (Redegørelse nr. R 10), side 6, tilgængelig på: www.folketingstidende.dk/Rlpdf/samling/20131/redegoerelse/R10/20131_R10.pdf.
- ⁴⁹ SKAT, 'Gennemsigthedsrapport – SKATs kontrolarbejde 2013', side 19, tilgængelig på: www.skat.dk/getFile.aspx?Id=115629.
- ⁵⁰ Skatteudvalget 2014-2015, SAU Alm. Del, endeligt svar på spørgsmål 371, 29. januar 2015, tilgængelig på: www.ft.dk/samling/20141/almdel/sau/spm/371/svar/1214410/1491433.pdf.
- ⁵¹ Skatteudvalget 2014-2015, SAU Alm. del, endeligt svar på spørgsmål 372, 29. januar 2015, tilgængelig på: www.ft.dk/samling/20141/almdel/sau/spm/372/svar/1214408/1491429.pdf.
- ⁵² Politiken, 'SKAT anklages for at bruge bøllemetoder: Venstre truer med samråd', 29. september 2014, tilgængelig på: <http://politiken.dk/indland/politik/ECE2409680/skat-anklages-for-at-true-med-rockere-venstre-kraever-minister-i-samraad/>, Politiken, 'Fire skattefolk straffes for bøllemetoder', 24. september 2014, tilgængelig på: <http://politiken.dk/oekonomi/ECE2405545/fire-skattefolk-straffes-for-boellemetoder/>, og Politiken, 28. august 2014, 'Kasi-Jesper får en undskyldning af skattedirektør', tilgængelig på: <http://politiken.dk/oekonomi/ECE2061306/kasi-jesper-faar-skriftlig-undskyldning-af-skattedirektoer>.
- ⁵³ Beretning afgivet af Skattesagskommissionen, september 2014, tilgængelig på: http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2014/skattesagskommissionen_beretning.pdf.
- ⁵⁴ Skatteministeriet, 5. juni 2014, 'Modernisering af skattekontrolloven', tilgængelig på: www.skm.dk/media/1082189/Faktaark_modernisering_af_SKL.pdf.
- ⁵⁵ CEPOS, 'Offentlige myndigheder har fortsat vid adgang til at foretage tvangsindgreb i private hjem og virksomheder', 19. december 2013, side 1f, og Michael Gøtze og Christian Bergqvist, 'Når myndighederne kommer på besøg – 10 år med retssikkerhedsloven', Juristen, nr. 6, 2014.
- ⁵⁶ Forslag til lov om ændring af lov om Udbetaling Danmark og forskellige andre love (Overførsel af myndighedsområder til Udbetaling Danmark samt indførelse af beføjelser til, at Udbetaling Danmark kan foretage registersammenkøringer på bl.a. kommunale ydelsesområder m.v.).
- ⁵⁷ EMD, Gillows mod Storbritannien, afgørelse af 24. november 1986, app. no. 9063/80, præmis 55, og EMD Buckley mod Storbritannien, afgørelse af 25. september 1996, app. no. 20348/92, præmis 74ff.
- ⁵⁸ EMD, Gutu mod Moldova, afgørelse af 7. juni 2006, app. no. 20289/02, præmis 65.
- ⁵⁹ Jens Elo Rytter, 'Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og dansk ret', 1. udgave, 2003, side 150.
- ⁶⁰ Jens Elo Rytter, 'Individets grundlæggende rettigheder', 1. udgave, Karnov Group, 2013, side 249f.
- ⁶¹ EMD, Funke mod Frankrig, afgørelse af 25. februar 1993, app. no. 10828/84, præmis 57, EMD Cremieux mod Frankrig, afgørelse af 25. februar 1993, app. no. 11471/85, præmis 40, og EMD Mialhe mod Frankrig, afgørelse af 25. februar 1993, app. no. 12661/87, præmis 38.

- ⁶² EMD, Niemietz mod Tyskland, afgørelse af 16. december 1992, app. no. 13710/88.
- ⁶³ Henrik Zahle, 'Dansk forfatningsret 3, Menneskerettigheder', 3. udgave, Christian Ejlers' Forlag, 2003, side 262f.
- ⁶⁴ Henrik Zahle, 'Menneskerettigheder, Dansk Forfatningsret 3', 3. udgave, Christians Ejlers' Forlag, 2003, side 259f, og Jens Peter Christensen med flere, Dansk Statsret, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2012, side 288f.
- ⁶⁵ Forslag nr. 73 af 29. oktober 1998 til lov om ændring af skattekontrolloven, kildeskatteloven, arbejdsmarkedsfondsloven, toldloven og en række afgiftslove, lovforslagets almindelige bemærkninger med henvisning til lov nr. 392 af 12. juli 1946 § 6.
- ⁶⁶ Forslag nr. 73 af 29. oktober 1998 til lov om ændring af skattekontrolloven, kildeskatteloven, arbejdsmarkedsfondsloven, toldloven og en række afgiftslove, lovforslagets almindelige bemærkninger.
- ⁶⁷ Forslag nr. 73 af 29. oktober 1998 til lov om ændring af skattekontrolloven, kildeskatteloven, arbejdsmarkedsfondsloven, toldloven og en række afgiftslove, lovforslagets særlige bemærkninger til § 6, stk. 4.
- ⁶⁸ Lov nr. 325 af 18. maj 2005 om ændring af visse skatte- og afgiftslove, arbejdsmarkedsfondsloven, opkrævningsloven og miljøbeskyttelsesloven §§ 2 og 3 om ændringer i henholdsvis skattekontrolloven og kildeskatteloven.
- ⁶⁹ Lov nr. 325 af 18. maj 2005 om ændring af visse skatte- og afgiftslove, arbejdsmarkedsfondsloven, opkrævningsloven og miljøbeskyttelsesloven §§ 2 og 3 om ændringer i henholdsvis skattekontrolloven og kildeskatteloven.
- ⁷⁰ Forslag nr. 96 af 23. februar 2005 om ændring af visse skatte- og afgiftslove, arbejdsmarkedsfondsloven, opkrævningsloven og miljøbeskyttelsesloven (Indsats mod skatte- og afgiftsunddragelse).
- ⁷¹ Skatteudvalget 2014-2015, SAU Alm. Del, endeligt svar på spørgsmål 279, tilgængelig på: www.ft.dk/samling/20141/almDEL/sau/spm/279/svar/1209215/1484683.pdf.
- ⁷² Lov nr. 590 af 18. juni 2012 om ændring af ligningsloven og forskellige andre love, §§ 2, 3 og 6 om ændring af henholdsvis kildeskatteloven, momsloven og skattekontrolloven.
- ⁷³ Forslag nr. 170 af 25. april 2012 til lov om ændring af ligningsloven og forskellige andre love, lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 3.5.2.
- ⁷⁴ Bekendtgørelse nr. 1403 af 7. december 2010 af kildeskatteloven, § 86, bekendtgørelse nr. 106 af 23. januar 2013 af momsloven, §§ 74 og 78, og bekendtgørelse nr. 819 af 27. juni 2011 af skattekontrolloven, § 6.
- ⁷⁵ Eksempelvis EMD, Funke mod Frankrig, afgørelse af 25. februar 1993, app. no. 10828/84, præmis 52.
- ⁷⁶ Retssikkerhedslovens § 1, stk. 2, nr. 1, samt forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, særlige bemærkninger til § 1, stk. 2.
- ⁷⁷ Retssikkerhedslovens § 9 og forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, særlige bemærkninger til lovforslagets § 9, stk. 1 og 2.
- ⁷⁸ Forslag nr. 96 af 26. november 2003 til lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter.

- ⁷⁹ Regeringsgrundlaget fra 2001. Tilgængelig på:
<http://www.stm.dk/publikationer/regeringsgrundlag/reggrund01.htm#retssikkerhed>.
- ⁸⁰ Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003, side 33.
- ⁸¹ Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003, side 36, afsnit 4.6, samt bilag til betænkningen.
- ⁸² Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003, side 14.
- ⁸³ Betænkning nr. 1039/1985 afgivet af Udvalget vedrørende visse forvaltningsretlige spørgsmål, side 137f.
- ⁸⁴ Betænkning 1428/2003, side 103f.
- ⁸⁵ Justitsministeriets vejledning om lovkvalitet fra juni 2005, afsnit 2.3.5.b.
- ⁸⁶ Cirkulære nr. 159 af 16. september 1998 om bemærkninger til lovforslag og andre regeringsforslag og om fremgangsmåden ved udarbejdelse af lovforslag, redegørelser, administrative forskrifter mv. (til samtlige ministerier og styrelser), § 11, stk. 1.
- ⁸⁷ Skatteudvalget 2014-2015, SAU Alm. del, endeligt svar på spørgsmål 371, 29. januar 2015, tilgængelig på: www.ft.dk/samling/20141/alm-del/sau/spm/371/svar/1214410/1491433.pdf.
- ⁸⁸ Jens Elo Rytter, 'Individets grundlæggende rettigheder', 1. udgave, Karnov Group, 2013, side 240.
- ⁸⁹ EMD, Peck mod Storbritannien, afgørelse af 28. januar 2003, sag nr. 44647/98, præmis 59 og 78.
- ⁹⁰ EMD, Gillan and Quinton mod Storbritannien, afgørelse af 12. januar 2010, app. no. 4158/05.
- ⁹¹ Europarådets konvention om beskyttelse af det enkelte menneske i forbindelse med elektronisk databehandling af personoplysningers artikel 5.
- ⁹² EU-chartrets artikel 8.
- ⁹³ Vejledning fra Kommunernes Landsforening, 'Fremgangsmåden i sager om misbrug af sociale ydelser', 2008, samt 'Kontrol med udbetaling af sociale ydelser', revideret i 2008.
- ⁹⁴ Vejledning nr. 73 af 3. oktober 2006 om retssikkerhed og administration på det sociale område, punkt 132ff.
- ⁹⁵ Retssikkerhedslovens § 10.
- ⁹⁶ Offentlighedslovens § 6 og forvaltningslovens § 19 og vejledning nr. 73 af 3. oktober 2006 om retssikkerhed og administration på det sociale område, punkt 132-134.
- ⁹⁷ Ankestyrelsens principafgørelse 10-13 om reelt enlige, tilgængelig på <https://www.retsinformation.dk/pdfPrint.aspx?id=160277>.
- ⁹⁸ Folketingets Ombudsmand, 'Tilbagebetaling af sociale ydelser', sagsnummer 2013-4, 12. marts 2013.
- ⁹⁹ Folketingets Ombudsmand, 'Myndigheder må bruge oplysninger fra åbne Facebook-profiler', sagsnummer 2011 15-1., 15. januar 2011.
- ¹⁰⁰ Eksempelvis EMD, Funke mod Frankrig, afgørelse af 25. februar 1993, sag nr. 10828/84, præmis 52.
- ¹⁰¹ Lov nr. 600 af 14. juni 2011 om ændring af lov om aktiv social politik, lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., integrationsloven og forskellige andre love, samt lovens forarbejder, forslag nr. 187 af 6. april 2011 til lov om ændring af lov om aktiv socialpolitik, lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., integrationsloven og forskellige andre love.

- ¹⁰² Arbejdsløshedsforsikringslovens §§ 62 og 61 af 25. januar 2012 med senere ændringer, § 4, samt forordning om koordinering af sociale sikringsordninger nr. 883/2004 artikel 64, <https://jura.karnovgroup.dk/document/abs/BKG2007179?src=document&versid=437-1-2004>
- ¹⁰³ Arbejdsløshedsforsikringslovens §§ 86 og 87.
- ¹⁰⁴ www.star.dk/da/Om-STAR/Tilsyn-og-kontrol.aspx.
- ¹⁰⁵ Forslag nr. 187 af 6. april 2011 til lov om ændring af lov om aktiv socialpolitik, lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., integrationsloven og forskellige andre love.
- ¹⁰⁶ Forslag nr. 187 af 6. april 2011 til lov om ændring af lov om aktiv socialpolitik, lov om arbejdsløshedsforsikring m.v., integrationsloven og forskellige andre love.
- ¹⁰⁷ Beskæftigelsesudvalget 2012-2013, BEU Alm. del, endeligt svar på spørgsmål 518, tilgængelig på: www.ft.dk/samling/20121/almdel/beu/spm/518/svar/1083213/1292743.pdf.
- ¹⁰⁸ Beskæftigelsesudvalget 2013-2014, BEU Alm. del, Bilag 132, NOTAT 'Redegørelse om Arbejdsmarkedsstyrelsens gennemførelse af lufthavnstilsynet i 2011, 2012 og 2013', januar 2014, tilgængelig på: <http://www.ft.dk/samling/20131/almdel/beu/bilag/132/1324299.pdf>.
- ¹⁰⁹ STAR, pressemeddelelse, 'Administrative fejl i forbindelse med lufthavnstilsynet', 16. januar 2014, tilgængelig på: www.google.dk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fams.cm01.test.sit.dedicated.cohaesio.net%2F%2Fmedia%2FAMS%2FDokumenter%2FNyheder%2FPressemeddelelse%2520om%2520lufthavnstilsynet%2520pdf.ashx&ei=QjTCVN-QEYfJPaTcgZgM&usq=AFQjCNEQrqaAL2335791KBKcKztAp6D_bg&sig2=7BbPbBfKBtUz5Dima9niA&bvm=bv.84349003,d.ZWU.
- ¹¹⁰ Beskæftigelsesudvalget 2013-2014, BEU Alm. del, Bilag 132, NOTAT 'Redegørelse om Arbejdsmarkedsstyrelsens gennemførelse af lufthavnstilsynet i 2011, 2012 og 2013', januar 2014, tilgængelig på: <http://www.ft.dk/samling/20131/almdel/beu/bilag/132/1324299.pdf>.
- ¹¹¹ Beskæftigelsesudvalget 2014-2015, BEU Alm. del, endeligt svar på spørgsmål 55, 'Status for Arbejdsmarkedsstyrelsens tilsyn med A-kasser og kommuner 2012', side 17, tilgængelig på: www.ft.dk/samling/20141/almdel/beu/spm/55/svar/1182625/1436054.pdf.
- ¹¹² Institut for Menneskerettigheders høringssvar af 18. april 2011 om forslag til lov om ændring af lov om aktiv socialpolitik, lov om arbejdsløshedsforsikring, integrationsloven og forskellige andre love (Skærpet kontrol med udbetaling af offentlige forsørgelsesydelse m.v.)
- ¹¹³ 'Aftale om kommunernes økonomi for 2012 mellem regeringen og KL', side 17.
- ¹¹⁴ Socialudvalget, 'Udbetaling Danmark og Socialt bedrageri', Socialudvalget 2011-12, L 86 Bilag 8, L 87 Bilag 8, side 4.
- ¹¹⁵ Lov nr. 324 af 11. april 2014 om Udbetaling Danmark, § 5.
- ¹¹⁶ Lov om Udbetaling Danmark §§ 9-12.
- ¹¹⁷ Berlingske Tidende, 9. februar 2013, 'Udbetaling Danmark holder øje med dig'.
- ¹¹⁸ Berlingske, 'Udbetaling Danmark holder øje med dig', 9. februar 2013, tilgængelig på: www.b.dk/nationalt/udbetaling-danmark-holder-oeje-med-dig-1.
- ¹¹⁹ Forslag til lov om ændring af lov om Udbetaling Danmark og forskellige andre love (Overførsel af myndighedsområder til Udbetaling Danmark samt indførelse af beføjelser til, at Udbetaling Danmark kan foretage registersammenkøring på bl.a. kommunale ydelsesområder m.v.).
- ¹²⁰ Berlingske Tidende, 9. februar 2013, 'Udbetaling Danmark holder øje med dig', tilgængelig på: www.b.dk/nationalt/udbetaling-danmark-holder-oeje-med-dig-1.
- ¹²¹ Socialudvalget, SOU Alm. del, endeligt svar på spørgsmål 73, 8. december 2014.

¹²² Den sociale retssikkerhedslov § 50, der henviser til, at Ankestyrelsen er klageinstans for administrative afgørelser i det omfang, det fastsættes ved lov.

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

